

OLEG SEREBRIAN

Oleg SEREBRIAN (n. 1969) este scriitor, istoric, politolog și diplomat. Este licențiat în istorie și drept al Universității Pedagogice de Stat din Chișinău (1992) și magistrul în relații internaționale al Institutului European din Nisa (1993). A urmat specializări la Școala Națională de Administrație din Paris și la universitățile din Edinburgh și Birmingham. În 1998 a susținut doctoratul în științe politice. În 1998-1999 a fost purtător de cuvânt al MAE al Republicii Moldova, între 1999 și 2005 a fost prorector al Universității Libere din Moldova, fiind ulterior profesor invitat la diverse centre universitare din Europa de Vest și SUA. Între 2010 și 2015 a fost Ambasador al Republicii Moldova în Franța și pe lângă UNESCO, iar în perioada 2015-2022 Ambasador al Republicii Moldova în Germania. Din 2013 este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Pentru activitatea academică, diplomatică și publicistică a fost decorat de președintele român Emil Constantinescu cu Ordinul Național „Steaua României” (2000), de președintele francez François Hollande cu Ordinul Național de Merit (2015) și de președintele german Frank-Walter Steinmeier cu Ordinul Marea Cruce de Merit (2022). În anul 2012, pentru romanul *Cântecul mării* (Ed. Cartier, 2011), a fost distins cu premiul special al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar în 2019 a primit premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru romanul *Woldemar* (Ed. Cartier, 2018). În 2021, la Ed. Cartier, i-a apărut romanul *Pe contrasens*, (propus la Premiul UE pentru Literatură, din partea României, pentru anul 2021). În 2022, romanul *Cântecul mării* a apărut în traducere germană la Editura Mitteldeutsches Verlag din Halle.

„Cântecul mării, acest roman cu aer de tangou, ne prezintă pe fundalul evenimentelor din 1944 istoria dragostei palpitante și încordate dintre Marta și Filip Skawronski. Este și o manieră de a scoate în evidență o tragedie istorică, cea de la finele celui de-Al Doilea Război Mondial în Bucovina, la venirea trupelor sovietice. Cele două registre – istorie și intimitate – se amestecă și se intersectează într-o ambianță de tandrețe mișcătoare, de tristețe și de frică, în timp ce bombardamentele devin tot mai frecvente, iar profilul avansării rusești apare tot mai evident. Tema plecării, a retragerii, e urmărită cu multă forță, într-un registru realist, chiar și când sunt evocate lucrurile care trebuie abandonate, o imagine de decompoziție și cesiune.

Cathérine DURANDIN

OLEG
SEREBRIAN

CÂNTECUL
MĂRII

Roman

Ediția a III-a, revăzută

CARTIER POPULAR

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: vanzari@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro
cartier.ro
cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate online pe cartier.ro & cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks și pe cartier.ro & cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.
Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.
Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md
Librăria online, cartier.ro
Tel.: 0785 199 823. E-mail: codex@cartier.ro
Librăria online, cartier.md
Tel.: 068 555 579. E-mail: vanzari@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ
CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210 80 51. E-mail: codex@cartier.ro
Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Em. Galaicu-Păun, Dorin Onofrei, Victor Pânzaru, Valentin Guțu
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Oleg Serebrian
CÂNTECUL MĂRII
Ediția a III-a, aprilie 2023

Prima ediție a apărut în 2011 la Editura Cartier.
© 2023, 2018, 2011, Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Serebrian, Oleg.
Cântecul mării: Roman/ Oleg Serebrian; coperta: Vitalie Coroban; design: Marina Darii. –
Ed. a 3-a, rev. – [Chișinău]: Cartier, 2023 (Bons Offices). – 309 p. – (Cartier popular/
colecție coordonată de Gheorghe Erizanu, ISBN 978-9975-79-891-4).
[1000] ex.

ISBN 978-9975-86-664-4.
821.135.1(478)-31

Dedic această carte sutelor de mii de bucovineni și basarabeni care au trecut prin calvarul exodului din anii '40 și, în mod special, amintirii bunicului meu, Petru, fost secretar al Primăriei din Hădărăuți, Guvernământul Bucovinei, refugiat în Banat, și străbunicilor mei, Alexandra și Dumitru, deportați în Siberia.

I

Deși februarie era pe sfârșite, încă era frig, iar noaptea se lăsa chiar un ger cumplit, umed și pătrunzător. O beznă angoasantă stăpânea orașul. De frica eventualelor bombardamente nocturne, după sărbătorile de iarnă, străzile și piețele Cernăuților au fost lipsite cu desăvârșire de iluminare. Singurele surse pasagere de lumină rămaseră puținele mașini care alunecau pe caldarâmul poleit cu gheață al drumurilor pustii, decupând din beznă fășii de oraș, care apoi se pierdeau înghițite de o întunecime și mai cruntă.

Era spre șapte seara când mașina profesorului Cazimir Iosif, un „wanderer” bleumarin, opri brusc în mijlocul străzii Iancu Flondor, numită altădată Herrengasse. Silueta zveltă a unei femei se desprinsese iute de automobil și dispăru după ușa masivă a unui impozant imobil *Art Nouveau*.

Marta Skawronski urcă pe dibuite scările.

„La cineva a dat laptele-n foc”, își zise ea căutând soneria de la apartamentul 12.

Ușa se deschise aproape înainte ca Marta să fi apăsat pe sonerie. Lumina roz uleioasă din antreu, emanată de un bec ascuns după un dezgustător abajur din stofă purpurie, rămas moștenire de la foștii proprietari, se prelinse ezitant pe palier.

De câte ori își zisese că va schimba abajurul ăsta cu ceva mai potrivit!

— La o oră ca asta... Pe o vreme ca asta, lumea obișnuiește să stea acasă, draga mea, articulă protoiereul Filip Skawronski cu o supărare prost reprimată, ținându-se sever cu ochii săi plumburii cizmele soției.

Nu avea un aer prea vesel. Ar fi vrut parcă să mai spună ceva înainte de a răsuci cu o mișcare bruscă cheia, dar se răzgândi.

Marta făcu un gest vag, strecurându-se în antreul vast cu pereții îmbrăcați în velur cafeniu. Cu siguranță, cel care a decis decorul acestui apartament avuse gusturi foarte discutabile. Fără să răspundă ceva, își atârnă mantoul de nurcă argintie în dulapul din lemn de nuc și se privi îndelung în oglinda de pe perete, masându-și obrazii aprinși din cauza gerului sau poate a emoțiilor.

Vremea și întunericul de afară o aruncaseră în acea stare onirică... La un moment dat, era ca și cum s-ar fi trezit la poarta unei lumi ireale, așa ca-n visele ei din copilărie. Dacă n-ar fi fost profesorul Iosif cu trâncăneala lui neostenită despre dreptele granițe...

— Pe o vreme ca asta, unii nici nu obișnuiesc să trăiască, zise deodată ea, fără a se asigura barem dacă protoiereul mai era prin preajmă.

Nu, în părul ei des, lucitor, de un castaniu uimitor de pur, încă nu era niciun fir alb. Cineva ar fi spus că era firesc să fie așa la cei doar 23 de ani pe care-i avea. Ar fi zis asta numai dacă n-ar fi știut că ultimii patru ani...

— Iuliana? Ce face? se interesă ea, dezlipindu-se de lângă oglinda ovală în ramă aurie, dar tot atunci privirea îi căzu pe mocasinii mătăhăloși ai bonei fetiței. Frau Rubinski mai e aici!?

— Te așteaptă, mornăi abia deslușit din bucătărie protoiereul. Are de făcut un drum cam lung pe jos.

— Ar fi putut pleca, scăpă Marta, îndreptându-se spre odaia fiicei. Și, la o adică, poate să doarmă aici.

Filip n-a zis nimic, continuând să trebăluiască ceva la bucătărie. Niște farfurii se ciocniră, scoțând un clinchet ce-i trăda cu prisosință starea de spirit. Apoi pocni energic ușa unui dulăpior. Era supărat. De ce? Pentru că ea a stat prea mult la Amanda Iosif?

Poate Filip e nemulțumit că, din vina ei, Perla riscă să încalce noile restricții de circulație? Mai are douăzeci de minute

la dispoziție și, dacă s-ar grăbi, ar putea ajunge acasă. Dacă s-ar grăbi tare, desigur.

— A adormit adineauri. Am culcat-o la o oră după cină. A mâncat..., mitralie în șoptă Perla.

Deși n-o vedea deslușit, Marta știa că, în vreme ce-i spunea asta, Perla clipise de câteva ori din ochiul stâng.

— Am făcut un terci de orez. A mai rămas... Da, și... Am scăpat laptele în foc. Se simte tare?

— Îmi place mirosul de lapte ars.

Perla o fixă apreciativ cu ochii ei bulbucați. Cel din stânga săltă nedumerit. Întotdeauna o găsisse pe Marta cam stranie.

— Domnul n-a vrut să mănânce nimic. Nu vă este foame? Atunci, plec, zise ea grăbită, punându-și din mers șalul pe cap.

Zăbovi puțin, privind spre ușa camerei Iulianei ca și cum ar fi avut de spus mai multe, după care dădu din mână, de parcă alungă vreun gând:

— Plec, zise ea hotărât. Mai vorbim mâine.

— Ați putea rămâne aici peste noapte, zise Marta fără prea multă consistență în voce. E cam târziu și e foarte întuneric și lunecos afară.

— O, nu. Mama nu se simte chiar bine, tata va fi la depou toată noaptea, și Greta nu se descurcă singură. Vă mulțumesc, nu, nu! Mă duc, zise ea după o scurtă șovăire. Și nici nu i-am prevenit că s-ar putea să rămân la dumneavoastră peste noapte. Sunteți drăguță... Doi-trei kilometri nu-i mare lucru, se îmbrăcă ea, îmbrăcându-și paltonul, care fusese în vremuri imemorabile și nou, și bej.

Pentru o clipă, atunci când Perla deschise ușa, Marta înclină să mai insiste ca dânsa să rămână. Nu din pricina vreunui impuls umanitar, pentru că și-ar fi făcut griji de restricțiile de circulație pe care aceasta era sortită să le încalce, ori pentru că drumurile, din cauza poleiului, erau prielnice numai patinato-rilor experimentați, nu și unor doamne de aproape patruzeci de ani, încălțate în mocasini atât de largi, că-ți cădeau din picioare

chiar dacă purtai trei perechi de ciorapi. Pur și simplu, simți în spate prezența lui Filip, care tocmai se mutase în bibliotecă. În ultimele luni era deseori nervos și mohorât. Ea se obișnuise cu asta și nici n-o mai interesa chiar tare, dar în seara asta îl găsea cumva surescitat. Era ceva neobișnuit în neliniștea ce venea dinspre el.

— Am primit o scrisoare de la Vlad, spuse din bibliotecă protoiereul pe un ton prefăcut indiferent, imediat ce plecă Perla.

Voia să pară calm, dar era evident că nu-și putea stăpâni emoțiile. Marta stătu o clipă descumpănită, apoi intră în bibliotecă iluminată vag de o lampă de birou. Filip stătea la masa de lucru, cu mâinile adunate după ceafă și privirea ancorată în tavan. Avea o manieră de a vorbi privind în pod cu care Marta nu se mai obișnuise în cei patru ani și jumate de căsnicie. Era ca și cum se adresa nu ei, ci unui interlocutor nevăzut, ascuns prin pliseurile hilarelor abajururi roșii ce împodobeau invariabil toate încăperile apartamentului.

— Da?!

Se așeză într-un fotoliu, privindu-și iscoditor soțul, care continua să scruteze tavanul cu o mină neclară.

Îl cunoștea foarte puțin pe cumnatul ei. Îl văzuse de două sau trei ori în primul ei an de căsătorie, apoi...

— Și... S-a întâmplat ceva?

El părea să n-o audă.

Trecuseră aproape patru ani până când, în după-amiaza acelei duminici de 27 februarie 1944, protoiereul Filip Skawronski primi o scrisoare de la frate-său. Nu avu de la el nicio veste din iunie 1940 și iată că, întors de la slujba de Lăsata-Secului, găsi în cutia poștală acel răvaș. De vreo două ore se tot căznea să înțeleagă cum de s-a pomenit scrisoarea în cutia poștală într-o zi de duminică. O fi fost vreo încurcătură? Să fi fost distribuită inițial, din greșeală, vreunui vecin, care apoi a pus-o în locul potrivit? Sau, poate, era vreun nou semn de la Siguranță? O capcană? Vor să vadă cum va reacționa el, protoiereul Filip Skawronski, la acest răvaș.

Vlad era cu șase ani mai mic decât Filip și, deși semănau mult la chip, nu se potriveau deloc ca temperament sau caracter. Era un melancolic manierat, cam versatil, un tip sensibil și orgolios. De mic era foarte pasionat de matematici și, după ce, în treizeci și nouă, absolvise cu eminentă liceul la Cernăuți, obținut o bursă la Universitatea din Zürich. Fiind acolo, și-a manifestat public atitudinea critică față de regimul lui Antonescu și apropierea României de Axă, iar în iunie patruzeci și unu a semnat, împreună cu alți câțiva studenți români, un manifest împotriva intrării României în războiul contra URSS. Stabilise legături strânse cu refugiații politici din România, mai ales cu cei din cercurile evreiești. Acesta fu motivul pentru care, în august patruzeci și unu, Filip și taică-său se pomeniră invitați la biroul Siguranței din Cernăuți. Au fost nevoiți să spună ambii că dezaprobă categoric gestul lui Vlad și să confirme faptul că nu sunt de mai multă vreme în legătură cu el. Ce va spune acum? Nu avea nicio îndoială că cei de la Siguranță au citit scrisoarea. Toată corespondența cu cei din afară, mai ales din țările neutre, era verificată cu meticulozitate.

— Ce scрие? se interesă din nou Marta.

— Spune că trebuie să plecăm cât mai repede de aici, zise obosit și parcă ușor iritat Filip, coborându-și mâinile de după cap și privirea din tavan. Cât se mai poate vinde ceva – casă, mobile, și să mergem la Constantinopol. Zice că ne poate organiza de acolo plecarea spre Paraguay ori Argentina. Unul din clienții săi are afaceri cu germanii de acolo. Ne asigură că în Misiones¹ ori Paraguay putem cumpăra la un preț extrem de avantajos câteva mii de hectare de pământ și pune pe picioare o fermă. El crede că, în câteva luni, aici vor intra sovieticii și, în curând, prețurile vor începe să scadă la tot și la toate. Lumea va fugi în masă, cât mai departe de front.

¹ Provincie în nord-estul Argentinei.

— Au început deja. Doamna Filigger tocmai mi-a spus că avocatul Serbiceanu a și vândut casa și pleacă la Brașov. Și doctorul Demircean a dat anunț că-și vinde casa. Zice că la un preț destul de modest. Înțeleg că se pregătește să plece mai întâi pe nu știu ce insulă în Turcia. Soră-sa e măritată acolo cu un preot armean.

Filip se lăsă pe speteaza jilțului. Îl interesa prea puțin ce face acest doctor imbecil sau o canalie ca avocatul Serbiceanu. Îi pierise brusc orice chef de discuție și-l irita dispoziția aparent bună a soției sale. Unde mai pui că știrile ei veneau pe filiera acestei nesuferite Filigger.

— Cred că toate astea-s din panică, zise el nu prea convins. Sunt câteva sute bune de kilometri până la front și rușii nu se mișcă chiar în regim de alergare. Mai este și Nistrul, și trecerea lui nu va fi un voiaj de plăcere pentru ei. Apoi vine și vara și nu m-aș mira ca nemții să treacă din nou la ofensivă.

Făcu o pauză, analizându-și soția cu o privire fugitivă, dar nu apucă să citească nimic pe chipul ei mat.

— Îți aduci aminte cum s-a întâmplat în patruzeci și doi? Nu zicea acum doi ani profesorul Mardare că a hotărât să plece în Spania, pentru că frontul de est cade? Că prietenul lui de la Ambasada Italiei i-ar fi zis că anglo-americanii iată-iată îi vor ataca pe francezi în Africa și că Axa a pierdut deja războiul?

— A avut dreptate, remarcă Marta, în vara anului trecut ofensiva germană în est n-a reușit, iar viteza cu care se retrag acum nu se compară cu cea din iarna lui patruzeci și doi.

Filip tăcea. Așa era.

— Și... ce zici?

Protoiereul tuși sec, întinzând mașinal mâna după ceașca cu ceai în care nu mai era nimic. N-avea un răspuns. El însuși era în frământări. Se gândea mai curând la neplăcerile pe care putea să i le prilejuiască scrisoarea asta. Era convins că mâine va fi invitat ori la Siguranță, ori la Înaltpreasfințit. „Îți fac o cafea turcească?”, va întreba cu vocea lui molatică mitropolitul.

Da, va începe de departe. E om delicat. Delicat sau timid? Mai curând a devenit delicat din cauza timidității înnăscute. „Uite, Filip...” Da, îi va zice Filip, nu „părinte protoiereu” sau „Sfinția Ta”. Și, dacă mitropolitul este foarte prietenos și se simte cumva vinovat, înseamnă că... Înseamnă că e rău. Că Siguranța i-a cerut să discute cu un cadru problematic ca el. Așa a fost și atunci, în vara lui patruzeci și unu. Și tot din cauza lui Vlad. „Te sfătuiesc să te dezici de el. Știu, e greu. E necreștinește chiar. Dar ai soție, copil... Părinți.” Așa i-a zis atunci, frământând emoționat în mâini imensa-i cruce din argint aurit. Bineînțeles, mai întâi l-a tratat cu cafea turcească, făcută chiar de el, l-a întrebat tot felul de fleacuri.

„Vlad... Ia auzi, își face griji, se gândi protoiereul, schițând fără ca să-și dea seama un zâmbet disprețuitor. Atunci când a semnat porcăria aceea de declarație nu s-a gândit la noi, ci doar la «bunul lui nume». Ah, ce-și mai dorea, probabil, să-i apară acest «bun nume» în vreo gazetă! În orice gazetă și-n orice context. Țsta era Vlăduț, fratele lui mai mic și marea dragoste a maică-sii. E supărat pe el!? Și da, și nu. Dacă n-ar fi trimis scrisoarea asta, ar fi fost tot atât de revoltător.”

— Nu mi-ai răspuns, insistă Marta.

Filip puse ceașca pe consola de alături, aruncându-și din nou privirea plictisită în pod. Era un tip introvertit prin excelență, o fire închisă, care nu-și trăda niciodată sentimentele, dar, în ultima vreme, protoiereul era vizibil neliniștit și necăjit de ceva.

— Cum? spuse el după un răgaz de câteva secunde, clipind rar din ochii săi plumburii. Cu Vlad? Păi...

Strânse din umeri, apoi își îndreptă brusc spatele și zise cu calmul unuia care fie a luat o hotărâre, fie vrea să pună capăt discuției:

— Zic să mergem mâine la părinți.

Era nu atât o decizie, cât o pauză ce-i permitea să amâne răspunsul în căutarea căruia era, probabil, nu de azi. Auzise și el că multă lume din societatea bucovineană se pregătește grabnic

de plecare după eșecul nemților lângă Korsun-Șevcenkivskii. I-a spus-o cu îngrijorare chiar alaltăieri-dimineată și Înaltprea-sfințitul. Dar nu-și imagina cum să plece și nici nu știa unde se putea duce. Mai trecuse prin încercarea asta în iunie patruzeci. Își amintea cu groază de acele zile de zbcium cumplit. Au fost și ei, ca și toți ceilalți, luați prin surprindere de ultimatumul sovietic și de decizia de evacuare a nordului Bucovinei. Marta era însărcinată, în luna a opta. Din pricina emoțiilor, în dimineața zilei de 28 iunie fu cuprinsă de chinurile nașterii. Asta a pus capăt meditațiilor asupra evacuării. Iuliana, fiica lor, s-a născut pe la amiază – nici tu supusă română, nici tu cetățeană sovietică. În oraș circulau zvonuri contradictorii. Se auzise că pichetele românești de la Ghica-Vodă și Răpujineț, la vechiul hotar cu Polonia, ar fi fost predate sovieticilor și că din clipă în clipă aceștia ar putea intra în oraș. Alții afirmau cu tărie că la Hotin s-ar da lupte. Civili, militari, administrație – toți erau descumpăniți. Orașul era paralizat. Nicio instituție medicală nu mai era deschisă, iar farmaciile au devenit, alături de magazine și instituții de stat, obiectul unor jafuri violente. În acel haos de nedescris, copilul a fost moșit de doctorul Șveț, un prieten de familie, care însă n-avea nicio treabă cu ginecologia.

Iar ceea ce a urmat a fost un veritabil coșmar. În prima lună de stăpânire sovietică, Marta s-a zbătut între viață și moarte. Fetița era extrem de slabă, și ea, iar Filip aștepta la orice oră să le bată cineva la ușă. Auzea în fiecă zi istorii cutremurătoare despre unii cunoscuți, care, ca și ei, s-au decis să rămână sau n-au apucat să plece, dar, până la urmă, totul trecu cu bine. Nu s-au legat de ei. Poate și din cauză că Filip s-a declarat ucrainean. Taică-său era huțul. Necazuri ar fi putut apărea doar din pricina Martei, care era pe trei sferturi nemțoaică. Nici sfertul de sânge românesc adus de bunică-sa, baroneasa Ecaterina Waldburg, care descindea dintr-o cunoscută familie de români bucovineni, nu era un alibi politic prea bun: fratele bătrânei baronese a fost unul dintre făuritorii Unirii din no-

ieembrie 1918². Dar ruptura dintre Marta și familia ei, care nu acceptase căsătoria cu Filip, o făcea și pe ea mai puțin vulnerabilă. Firește, fu nevoit să facă mici compromisuri cu propria-i conștiință. Și nu doar să se decică de originea românească. Nici nu considera asta drept o crimă. La urma urmei, taică-său era, într-adevăr, ucrainean, iar el știa să vorbească ucrainește tot așa de bine ca și românește. Își reproșa, poate, doar faptul că semnase atunci, în august, chiar în postul Sfintei Marii, hârtia aia la Direcția regională a NKVD³-ului. Se simțea foarte umilit când, în fiecare lună, o tipesă obraznică și proastă de acolo îl convoca ca pe un te miri cine să-l descoase și să-i dea noi „însărcinări”. Mă rog, n-a spus el cine știe ce și – Doamne ferește! – n-a făcut nimănui niciun necaz, iar dacă a și vorbit de rău pe cineva, atunci poate doar pe unii dintre cei care au plecat în iunie, odată cu retragerea administrației românești. Dar lor, oricum, NKVD-ul nu le mai putea face nimic.

— Mai vorbim acolo, zise el, intonația lui lăsând să se înțeleagă că „ora de dezbateri” s-a terminat. Mama se va bucura mult să audă că Vlad ne-a scris.

Apoi tăcu subit și-și plimbă privirea obosită peste rafturile cu cărți. Marta simți că e timpul să se retragă.

— Suntem deja în post, zise ea, roșind puțin.

Filip dădu afirmativ din cap, răspunzând involuntar cu un zâmbet abia deslușit.

Ea nu i-a văzut ochii, dar știa că acel zâmbet trebuia să fi fost însoțit de o devastatoare privire ironică. După patru ani de dragoste ca-n romanele pentru adolescenți, relațiile conjugale ale cuplului Skawronski se răciră brusc și inexplicabil, fără niciun temei plauzibil. Nu, părintele protoiereu nu-și găsisse o altă femeie. Și nici ea nu avea pe nimeni. Ambii știau acest

² Este vorba despre Declarația de unire a Bucovinei cu România, adoptată la Cernăuți pe 28 noiembrie 1918.

³ Abrevierea rusă a Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne.

lucru, deși uneori își făceau unul altuia aluzii dureroase. Iar de câteva luni cei doi soți găseau, când unul, când altul, pretexte pentru a dormi separat: Postul Crăciunului, migrenele Martei, o gripă acută la Filip, o gripă acută a Iulianei.

— Noapte bună.

— Bună, răspunse nu prea deslușit protoiereul, apoi adăugă, ridicându-se hotărât din jilț și îndreptându-se spre unul din dulapurile cu cărți: Eu o să mai stau oricum. Vreau să termin odată de citit cărțulia asta. O tot chinui de pe la Bobotează.

Suna a scuză. Era rândul Martei sa schițeze un zâmbet zeflemitor: „El are de încheiat o lectură!”.

De cum Marta închise după ea ușa dormitorului Iulianei, Filip răsuflă ușurat. Nu pentru că ar fi așteptat acest moment spre a-l citi în liniște pe Șestov.

Vlad, se gândi el, întinzându-se pe canapea. Efectiv, nu avea niciun chef să citească. Puse cartea pe podea fără s-o deschidă măcar.

Sunt patru ani de când nu l-a văzut pe Vlad. Se întâmplase de Paști, în primăvara lui patruzeci, acasă la părinți, la cantonul forestier din Crasna. Erau acolo ambii săi frați: Vlad, care venise într-o scurtă vacanță, și Tudor, mezinul. Pentru ultima oară, toți trei frații au fost împreună. Marta era însărcinată. Vlad se arăta foarte amabil cu ea. I se adresa doar în germană. Încerca s-o impresioneze, vorbind cu prețiozități și forme complicate ale verbelor. Ce artist izmenit mai e și Vlad ăsta! Tudor, fratele cel mai mic, se simțea în mod vizibil incomod. Nu-și ridica ochii din pământ și roșea tot timpul, iar la masă aproape că nu mâncase din pricină că-și tot ascundea mâinile muncite.

Tudor... Filip se înduioșă. Ținea foarte mult la băiatul ăsta. Fizic era cel mai nereușit dintre toți trei și nici cu prea multă inteligență nu l-a înzestrat Dumnezeu. Așa se întâmplă uneori cu cei de la urmă. Dar era un băiat cuminte, muncitor și bun la inimă. A fost înrolat în armata sovietică cu doar o zi înainte de începerea războiului. Era într-o sâmbătă. Taică-său dăduse la

canton o petrecere de zile mari. Da, taică-său ține și el mult la Tudor. Iată că-s doi ani și opt luni de când n-aveau nicio veste despre el. Desigur, nici n-ar fi avut cum s-o aibă, că doar e de cealaltă parte a baricadei. Și așa, șeful poliției municipale i-a dat de câteva ori de înțeles ce pată mare pe reputația lui e faptul că unul dintre frați „s-a vândut cercurilor sioniste și antinaționale din Vest, iar altul luptă în armata inamică pe Frontul de Est”. I-a mai adiat că și-n poliție, și-n mitropolie, unii își pun întrebări și-n legătură cu decizia luată de el în iunie patruzeci, de a rămâne la Cernăuți. Din motivele astea ar fi putut avea probleme. Salvarea a fost numele Martei, mai bine zis, al tatălui și al fratelui ei, ofițer în Wehrmacht. Cu astfel de rude puteai pune mai greu la îndoială „loialitatea față de cauză”.

Filip trase adânc aer în piept și ridică, fără exces de vioiciune, cartea de pe podea. Așadar, *Leon Chestov, Sur les confins de la vie: l'apothéose du déracinement*⁴...

⁴ Lev Șestov, *Despre marginile vieții: apoteoza lipsei de temeiuri* (fr.).

II

Au luat un mic dejun sumar, fiecare în camera lui. Nu obișnuiau să mănânce împreună nici altă dată. Filip se trezea întotdeauna foarte devreme, un obicei pe care și l-a format încă de copil. Marta, dimpotrivă, lua deseori micul dejun atunci când lumea începea a se gândi la prânz. Seara, pe la cinci, mâncau adesea împreună, atât doar că Filip își lua cina, iar Marta prânzul.

Deciseră s-o lase pe Iuliana acasă, în grija Perlei, deși Filip era pornit s-o ia la părinți: „Mama n-a văzut-o de mult. Și aerul de munte i-ar face bine”. Dar bona se împotrivi cu o revoltă fățișă:

— Pe așa un drum! Pe așa o vreme! *Ce hembel!*⁵ Copilul abia a ieșit din boală...

Deciseră să meargă cu mașina. Adică Filip hotărâse așa. Marta era conștientă că acest mijloc modern de locomoție n-are șanse prea mari să ajungă la destinație. Era suficient să-și amintească de experiența de aseară a bietului profesor Iosif ori să arunce o privire pe geam: afară fulguia încet, iar grosimea norilor sugera că se puteau aștepta la o ninsoare pe cinste. Ar fi preferat să-l roage pe diaconul Camil să-i ducă cu sania, dar nici măcar n-a încercat să aducă vorba despre această variantă.

— Cu mașina! N-are decât, zise ea strâmbând a lehamite din năsucul ușor cârn atunci când Perla a anunțat-o despre „decizia Domnului”.

Știa că în astfel de situații era inutil să facă apel la rațiune. Ea ar fi putut refuza lesne această deplasare, mai ales că n-avea nicio plăcere să-l revadă pe mojiicul ăla de socru-său, dar era

⁵ Neplăcere, scandal (*idiș*).

avidă de o ieșire în afara orașului. N-a mai fost la munte de la Bobotează, iar cantonul forestier al lui Arhip Skawronski era situat într-un loc unde Carpații nu mai sunt niște coline împădurite, ci munți veritabili. Îi plăcea acolo mai cu seamă în timpul sărbătorilor de iarnă și în lunile mai și octombrie. Îi amintea de copilărie. Una dintre cele două moșii pe care le deținuse familia ei până în treizeci și nouă era nu chiar departe de canton. Tatăl ei, baronul Max Randa, fost colonel al armatei imperiale, era un gospodar excelent, un om cu un deosebit simț practic, din care găseai mai greu în rândurile vechii aristocrații austriece. Micul domeniu de la poalele Carpaților, pe care îl cumpăraseră de la familia Mănescu, la fel ca și moșia din lunca Nistrului, moștenirea soției sale, copil unic al baronului Waldburg, a avut sub îngrijirea lui o dezvoltare frumoasă, ajungând să se numere printre cele mai performante domenii agricole din Bucovina interbelică. Încă înainte de Primul Război Mondial, el înțelesese importanța petrolului și băgase banii disponibili în acțiunile întreprinderilor petroliere din Galiția, pe care, la sugestia lui Alex, fratele mai mare al Martei, le vânduse la începutul lui treizeci și nouă.

Marta își amintea cu durere de acel nefast 1939, când familia lor părăsi Cernăuții, stabilindu-se la Königsberg⁶. Era la sfârșitul lui februarie, imediat după funeraliile bătrânei baronese Waldburg. Marta ținuse foarte tare la ea, mai mult chiar decât la părinți. Moartea bunicii, apoi vânzarea celor două domenii și a vilei Randa din Cernăuți i-au pricinuit tinerei visătoare de 18 ani un puternic șoc emoțional. Căzu într-o depresie periculoasă. Nu acceptă să plece din Cernăuți în ruptul capului. De-ar fi știut Max Randa care era motivul real pentru care fiică-sa ținea morțiș să rămână în Bucovina...

⁶ Königsbergul a fost capitala Ordinului Teutonic, apoi a Principatului Prusiei. În 1945 a fost anexat, împreună cu nord-estul Prusiei, la URSS și rebotezat Kaliningrad.

Părinții au consimțit s-o lase la Cernăuți pentru alte câteva luni, până la absolvirea liceului. Părea un compromis rațional, ca, de altfel, tot ce făcea baronul Randa. Rămase în custodia Wande Wolczinski, o vară dreaptă de-a baronesei Augusta, mama Martei.

Conform proiectelor baronului Randa, după absolvirea liceului, Marta urma să vină la Königsberg și să intre la Albertina⁷, numai că, imediat după ce obține diploma, ceru permisiunea părinților să urmeze facultatea la Cernăuți. Taică-său nici n-a vrut să audă de așa ceva. Cel care interveni în favoarea ei a fost Alex, care, în acel moment, era unul dintre cei mai promițători cercetători la Centrul de Investigații din Peneemünde.

Chiar dacă era cu 15 ani mai în vârstă, Alex era pentru ea și frate, și prieten, și confident. Lui îi încredință încă la balul de revelion din treizeci și nouă, pe care-l dădeau Wanda Wolczinski și soțul ei, Albert Mikuli, intenția de a se căsători cu Filip. Acesta tocmai își susținuse doctoratul în teologie și primise un post de lector la Universitatea „Regele Carol” din Cernăuți. Alex n-a zis nimic. Probabil, nici nu luase în serios intențiile Martei. Le considerase, mai curând, epopei trecătoare de tânără domnișoară. Poate că nici nu avea nimic împotriva potențialului cumnat, pe care-l știa doar din auzite, de la Ana Mikuli.

Filip provenea dintr-o familie modestă. Taică-său era pădurar la un canton din sudul județului Storojineț. Era un tip „bine-crescut” și inteligent, dar era puțin probabil ca părinții Martei să-l fi acceptat vreodată ca ginere. E drept că, după căderea Imperiului, moravurile s-au „democratizat într-o manieră incredibilă”, cum zicea bătrâna baroneasă Waldburg.

Marta îl cunoscuse pe Filip la o recepție oferită de contele Seretzki, o rudă mai îndepărtată a baronesei Augusta. Filip era

⁷ Fondată în anul 1544, Universitatea Albertina din Königsberg a fost una dintre cele mai repute universități europene până în 1945.